

Cáin Mhaoine Áitiúil

CMÁ

**Treoirlínte maidir le híocaíocht CMÁ a larchur nó a larchur
i bpáirt**

Revenue

Cáin agus Custaim na hÉireann
Irish Tax and Customs

Clár na nÁbhar

1. Réamhrá agus achoimre.....	3
1.1 Catagóirí iarchurtha	3
1.2 Tréimhse an iarchurtha.....	3
1.3 Ús agus muirear ar an maoin	3
1.4 Iarratas ar iarchur.....	4
1.5 Úinéirí-áititheoirí.....	4
1.6 CMÁ iarchurtha a íoc	4
1.7 Athrú ar chúinsí.....	4
1.8 Achomhairc in aghaidh diúltú na gCoimisineirí Ioncaim iarchur a dheonú	5
1.9 Éilimh bhréagacha ar iarchur.....	5
1.10 Tuilleadh eolais.....	5
2. Iarchur bunaithe ar thairseacha ioncaim	5
2.1 An próiseas iarratais	5
2.2 Ioncam comhlán agus an tairseach ioncaim	6
2.3 Foirceannadh iarchurthaí ‘tairseach ioncaim’	6
2.4 Samplaí d’iarchurthaí ‘tairseach ioncaim’.....	6
3. Iarchur ar bhonn ‘tairseach ioncaim arna coigeartú ag morgáiste’.....	7
Ioncam Comhlán Coigeartaithe	8
3.1 Foirceannadh an iarchurtha	8
3.2 Sampla d’iarchur ar bhonn na dtairseach ioncaim arna gcoigeartú ag morgáiste	8
4. Catagóirí iarchurtha eile	9
4.1 Iarchur i ndáil le hionadaithe pearsanta do dhuine dliteanach atá éagtha.....	9
4.2 Iarchur bunaithe ar dhócmhainneacht pearsanta.....	10
4.3 Iarchur bunaithe ar fhorais chruatain.....	10
4.4. Doiciméid tacaíochta	11
4.5 Samplaí d’iarchur ar fhorais chruatain.....	12

1. Réamhrá agus achoimre

Féadfaidh duine atá faoi dhliteanas Cánach Maoine Áitiúla (CMÁ) a íoc roghnú an cháin a iarchur, nó a iarchur i bpáirt má chomhlíontar coinníollacha cáilitheachta áirithe. Sa chás go gcáilíonn duine le haghaidh iarchur iomlán féadfaidh siad 100% den dliteanas a iarchur. Sa chás go gcáilíonn duine le haghaidh iarchur i bpáirt, féadfaidh siad 50% den dliteanas a iarchur.

Ní díolúine é iarchur. Iarchuirtear íoc na cánach – ciallaíonn sé seo go mbíonn sé iníoctha níos déanaí agus gearrtar muirear air. Sa chás go bhfuil duine ag smaoineamh ar iarchur a dhéanamh toisc go bhfuil imní orthu faoina chumas CMÁ a íoc in aon íocaíocht amháin, féadfaidh sé go mbeadh sé níos fearr smaoineamh ar cheann de na roghanna tráthíocaíochta chun na híocaíochtaí a roinnt thar an mbliain seachas iarchur a lorg.

Cuireann an Treoir seo faisnéis ghinearálta ar iarchur ar fáil agus tugtar achoimre ar na coinníollacha cáilitheachta agus an nós imeachta iarratais ar iarchur faoi gach ceann de na cúig chatagóir iarchurtha.

1.1 Catagóirí iarchurtha

Tá cúig chatagóir ar leith iarchurtha ann i leith CMÁ:

- tairseach ioncaim,
- tairseach ioncaim arna choigeartú ag morgáiste,
- ionadaí pearsanta duine éagtha,
- dócmhainneacht phearsanta, agus
- forais chruatain.

Cuireann Ailt 2 go 6 thíos eolas níos mionsonraithe faoi na catagóirí seo ar fáil.

1.2 Tréimhse an iarchurtha

Athróidh fad na n-iarchur ag brath ar an gcatagóir iarchurtha agus ar chúinsí áirithe an éilitheora. Ag glacadh leis nach bhfuil aon athrú ar chúinsí, go ginearálta, tiocfaidh tréimhse na n-iarchur leis an tréimhse luachála. Ba é an chéad tréimhse luachála ná 2013 go 2021. Is é an tréimhse luachála reatha ná 2022 go 2025. Go háirithe leis an gcatagóir iarchurtha 'tairseach ioncaim', féadfaidh ioncam bliantúil duine athrú ó bhliain go bliain agus an tairseach cheadaithe a shárú i roinnt blianta.

Tá teorainn ar an méid CMÁ, lena n-áirítear an t-ús fabhraithe, a fhéadtar a iarchur. Sa chás go sroicheann an tsuim seo an chéim ina dtosaíonn sé ag sárú luach maoine duine, ní fhéadtar iarchur a éileamh i leith aon dliteanas breise. Féadtar, áfach, leanúint leis an tsuim iarchurtha cheana ag an gcéim sin a iarchur.

Cuirfear deireadh le hiarchur nuair a tharlaíonn imeachtaí áirithe. Ag an bpointe seo, ní mór an tsuim iarchurtha roimhe seo, lena n-áirítear an t-ús fabhraithe, a íoc. Is iad díol maoine, nó aistriú maoine trí bhronntanas nó oidhreacht, na príomhimeachtaí dá leithéid. Mar sin féin, i gcás bronntanais nó oidhreachta na maoine, féadfaidh na Coimisinéirí Ioncaim cead a thabhairt don iarchur leanúint ar aghaidh i gcás ina gcomhlíonann an duine atá ag fáil an bhronntanais nó na hoidhreachta na coinníollacha cáilitheachta le haghaidh iarchurtha. Imeacht eile 'foirceannadh' ná fáiltas gnóchan, bronntanais, oidhreachtaí nó suimeanna caipitiúla de chineál ar bith, ag brath ar luach na suime a fhaightear.

1.3 Ús agus muirear ar an maoin

Gearrfar ús ag ráta bliantúil 3% ar gach suim CMÁ iarchurtha don bhliain 2022 ar aghaidh. Ba é an ráta úis bliantúil ná 4% do na blianta 2013 go 2021.

Tá an ráta úis iarchurtha laghdaithe de 3% i bhfeidhm ó 1 Eanáir 2022. Maidir le hús is inmhuirir ar aon suim iarchurtha, cibé acu an bhfuil sí iarchurtha do bhliain roimhe seo nó don bhliain 2022 ar aghaidh, tosófar den ráta athbhreithnithe a ghearradh uirthi ón 1 Eanáir 2022. Ciallaíonn sé seo go bhfanfaidh an t-ús a bhí dlite do na blianta suas go dtí 2021 (is cuma cén uair a bhí sé iarchurtha) ag 4% go dtí an 31 Nollaig 2021 agus laghdaítear é go 3% tar éis an dáta sin.

Ní ús iolraithe é an t-ús, rud a chiallaíonn go gcuirtear ús i bhfeidhm ar an tsuim CMÁ iarchurtha agus ní ar an ús a fhabhraíonn ar shuimeanna iarchurtha. Mar shampla, tá CMÁ a bhí dlite don bhliain 2018 dar luach €260 iarchurtha do gach bliain ó shin. Faoi dheireadh 2021, beidh €31.20 fabhraithe ar an tsuim iarchurtha. Ní ghearrtar aon mhuirear úis breise ar an tsuim €31.20 atá amuigh freisin.

Maidir le haon suim iarchurtha, lena n-áirítear ús fabhraithe, beidh sí ina muirear i leith na maoinne agus ní mór é a íoc leis na Coimisinéirí Ioncaim ar dhíol / aistriú na maoinne.

1.4 Iarratas ar iarchur

Maidir leis an dara dáta luachála den 1 Samhain 2021, iarrtar ar úinéirí maoinne a gcuid maoinne a athluacháil agus tuairisceán CMÁ a thíolacadh do na Coimisinéirí Ioncaim faoin 7 Samhain 2021. Ba chóir iarratais ar CMÁ a iarchur nó a iarchur i bpáirt ar an tuairisceán seo. Ba chóir iarratas ar iarchur ‘tairseach ioncaim’ tar éis an tuairisceán CMÁ a bheith tíolactha a dhéanamh i scríbhinn chuig na Coimisinéirí Ioncaim. Níl aon fhoirm shonrach ann d’iarratais den chineál sin.

Chomh maith leis an tuairisceán CMÁ a chomhlánú, iarrtar ar úinéirí maoinne atá ag déanamh iarratais ar iarchur i gcás catagóir seachas ‘tairseach ioncaim’ faisnéis bhreise a thíolacadh ar an bhfoirm LPT2 (atá ar fáil ar www.revenue.ie/ga/property/documents/lpt/form-lpt2.pdf).

Féadtar foirmeacha LPT2 agus iarratais iarchurtha eile a chur faoi bhráid na gCoimisinéirí Ioncaim trí M’Fhiosruithe, seirbhís chomhfhreagrais slán ar líne na gCoimisinéirí Ioncaim, atá ar fáil ar mochúrsaí agus ROS nó ar an tseirbhís ar líne CMÁ ag www.revenue.ie. De rogha air seo, ba chóir foirmeacha páipéir agus iarratais a sheoladh chuig an mBrainse CMÁ, Bosca Oifige Poist 100, Inis, Co. an Chláir.

1.5 Úinéirí-áititheoirí

I gcás iarchur i gcás na gcatagóirí ‘tairseach ioncaim’ agus ‘tairseach ioncaim arna choigeartú ag morgáiste’, ní fhéadann ach duine a áitíonn maoin mar an t-aon áit chónaithe nó an príomháit chónaithe atá aige an t-iarchur a éileamh. Ciallaíonn sé seo nach bhféadann duine na catagóirí iarchurtha seo a éileamh do mhaoin chíos ná maoin chónaithe thánaisteach. Níl feidhm ag an coinníoll seo, áfach, i gcás na dtrí chatagóirí iarchurtha eile.

1.6 CMÁ iarchurtha a íoc

I gcás éilitheora ag a bhfuil íocaíocht a dhliteanas CMÁ iarchurtha, féadfaidh sé an t-éilitheoir íocaíocht iomlán nó i bpáirt den tsuim iarchurtha a dhéanamh ag tráth ar bith. Sa chás go bhfaigheann na Coimisinéirí Ioncaim íocaíocht i bpáirt den tsuim iarchurtha, cuirfidh siad an íocaíocht sin go sochar na tréimhse is sine den CMÁ iarchurtha ar dtús.

1.7 Athrú ar chúinsí

Is coinníoll d’aon iarchur é go gcuirfeadh na Coimisinéirí Ioncaim ar an eolas má athraíonn cúinsí an éilitheora. Féadfaidh sé a bheith ina thoradh ar athrú cúinsí go gcuirfeadh deireadh leis an iarchur i leith CMÁ amach anseo i gcás ina scoirtear na coinníollacha cáilitheacha de bheith á gcomhlíonadh. Ina theannta sin, is éard a bheidh mar thoradh ar imeachtaí áirithe ar nós díol / aistriú maoinne nó le hairgead a ghlacadh trí ghnóchain, bhronntanais, oidhreachtáí, nó suimeanna caipitiúla de chineál ar bith, ná go dtiocfaidh an cháin a cuireadh siar go dtí sin, lena n-áirítear an t-ús fabhraithe, chun bheith iníoctha láithreach.

1.8 Achomhairc in aghaidh diúltú na gCoimisinéirí Ioncaim iarchur a dheonú

Tá sé de cheart ag an éilitheoir achomharc a dhéanamh chun an Choimisiúin um Achomhairc Chánach neamhspleách i gcás go ndiúltaíonn na Coimisinéirí Ioncaim iarchur a dheonú. Sa chás go gcinneann na Coimisinéirí Ioncaim nach bhfuil sé i dteideal ag an éilitheoir iarchur a fháil, tabharfaidh siad fógra i scríbhinn don duine sin. Beidh 30 lá ag an éilitheoir ansin a fhógra achomhairc a chur faoi bhráid an Choimisiúin um Achomhairc Chánach (TAC). Ní foláir an tsuim CMÁ atá dlite i gcomhréir le féinmheasúnú an éilitheora a íoc, áfach, agus toradh an achomhairc ar feitheamh.

1.9 Éilimh bhréagacha ar iarchur

I gcás go bhfaighfear amach go bhfuair éilitheoir iarchur CMÁ ar bhonn faisnéise bréagaí nó míchruinne, forchoimeádann na Coimisinéirí Ioncaim an ceart chun an áis iarchurtha a tharraingt siar láithreach agus an cháin amuigh a bhailiú. I gcúinsí den chineál sin, cuirfidh na Coimisinéirí Ioncaim an muirear úis bliantúil caighdeánach 8% i bhfeidhm freisin, seachas an ráta iarchurtha 3%. Chomh maith leis sin, féadfaidh sé go mbeidh an t-éilitheoir faoi dhliteanas pionóis den tsuim iomlán CMÁ atá dlite a íoc as ucht ráiteas bréagach a dhéanamh chun iarchur a fháil.

1.10 Tuilleadh eolais

Tá eolas níos mionsonraithe maidir leis na catagóirí éagsúla d'iarchur leagtha síos ar na leathanaigh seo a leanas. Tá tuilleadh eolais i ndáil le CMÁ ar fáil ar www.revenue.ie faoin rannán 'Maoin' ar an leathanach baile. Féadtar teagmháil a dhéanamh leis na Coimisinéirí Ioncaim ag baint úsáid as M'Fhiosruithe, seirbhís comhfhreagrais slán ar líne na gCoimisinéirí Ioncaim, atá ar fáil in [mochúrsaí](#) agus ROS araon. Tá eolas ar fáil freisin ar Líne Chabhrach CMÁ na gCoimisinéirí Ioncaim ar 01 738 3626.

2. Iarchur bunaithe ar thairseacha ioncaim

Maidir leis an tairseach ioncaim trína gcinntear an bhféadtar iarchur a éileamh i leith **dliteanais CMÁ atá iníoctha i mbliain áirithe**, tá sí bunaithe ar mheastachán duine dá **(h)ioncam comhlán dóchúil don bhliain roimhe**. Ar dháta dliteanais do bhliain, is é sin an 1 Samhain i ngach bliain, ba chóir do dhuine meastachán a dhéanamh ar a (h)ioncam comhlán ar dócha go mbeidh aige don bhliain sin agus **ní don bhliain ina bhfuil an CMÁ iníoctha go hiarbhír**. Ciallaíonn sé seo go bhfuil incháilitheacht d'iarchur in 2022 bunaithe ar mheastachán a dhéanfar ar an 1 Samhain 2021 don ioncam comhlán is dócha a bheidh i gceist suas le deireadh 2021. Is éard is ioncam comhlán ann ná gach ioncam sula ndéantar aon asbhaintí, liúntais nó faoisimh atá ceadaithe a bheith le hasbhaint nuair atá ioncam incháinithe duine á ríomh chun críocha Cánach Ioncaim. Áirítear ann ioncam atá díolmhaithe ó Cháin Ioncaim agus ioncam a fhaightear ón Roinn Coimirce Sóisialaí, ach gan sochar linbh san áireamh.

2.1 An próiseas iarratais

Leagtar amach sa tábla agus sna samplaí thíos na critéir is gá chun cáiliú le haghaidh iarchur iomlán nó iarchur i bpáirt do CMÁ araon ar bhonn na 'dtairseacha ioncaim'. Ba chóir d'éilitheoirí a chinntiú go bhfuil siad cáilithe faoi cheann de na critéir atá leagtha amach sa Tábla ag 2.2. I gcás éilitheoirí atá sásta go bhfuil siad cáilithe le haghaidh iarchurtha, ba chóir dóibh an Rannán Iarchurtha ar an Tuairisceán CMÁ a chomhlánú tríd an gcatagóir iarchurtha chuí a chur isteach.

Deonaítear an cineál iarchurtha seo ar bhonn féinmheasúnaithe. Ciallaíonn sé seo nach bhfuil aon phróiseas ceadaithe i gceist. Deonaítear an t-iarchur go huathoibríoch nuair a fhaightear tuairisceán CMÁ atá comhlánaithe ina iomláine. Nuair a chuireann éilitheoir catagóir iarchurtha uimhir 1 nó 3 isteach ar an tuairisceán, measfar go bhfuil an t-éilitheoir ag tabhairt dearbhú foirmiúil gur comhlíonadh na coinníollacha cáilitheachta don iarchur. Féadfaidh na Coimisinéirí Ioncaim éilimh a roghnú chun críocha seiceálacha fíorúcháin ina dhiaidh sin.

Tábhachtach:

I gcás duine singil nó lánúin **nach bhfuil d'ioncam acu ach** íocaíocht ón Roinn Coimirce Sóisialaí (RCS) amháin, cáileoidh siad d'iarchur iomlán de bharr go bhfuil rátaí reatha na RCS níos lú ná na tairseacha CMÁ.

2.2 Ioncam comhlán agus an tairseach ioncaim

	Ioncam comhlán
Iarchur Iomlán	I gcás nach dócha gur mó an t-ioncam comhlán don bhliain ina dtiteann an dáta dlite ábhartha ná €18,000 (duine singil nó baintreach) agus €30,000 (lánúin*).
Iarchur Páirteach	I gcás nach dócha gur mó an t-ioncam comhlán don bhliain ina dtiteann an dáta dlite ábhartha ná €30,000 (duine singil nó baintreach) agus €42,000 (lánúin*).

*Folaíonn 'lánúin' lánúin phósta, páirtnéirí sibhialta agus comhchónaitheoirí áirithe. Sainmhínítear comhchónaitheoir i gCuid 172 den Acht um Páirtnéireacht Shibhialta agus um Chearta agus Oibleagáidí Áirithe de chuid Comhchónaitheoirí, 2010. Chun críocha iarchur CMÁ, is éard í an tréimhse chomhchónaithe a cheanglaítear ná dhá bhliain ar a laghad i gcás go bhfuil leanaí ag an lánúin nó cúig bliana ar a laghad i gcás nach bhfuil leanaí acu.

2.3 Foirceannadh iarchurthaí 'tairseach ioncaim'

I gcásanna ina ndíoltar maoin nó ina n-aistrítear maoin ar bhealach eile, tiocfaidh an tsuim CMÁ a iarchuireadh cheana féin, lena n-áirítear an t-ús fabhraithe, chun bheith iníoctha ag an bpointe sin. I gcás bronntanais nó oidhreachta, áfach, féadfar leanúint leis an tsuim a iarchuireadh cheana féin de bheith á hiarchur sa chás go sásaíonn an t-úinéir nua, as a cheart nó a ceart féin, na coinníollacha i leith iarchurtha freisin.

Is é an t-aon chás eile go bhféadfar leanúint d'iarchur atá ann cheana féin ná nuair a fhaigheann duine de lánúin phósta, de pháirtnéireacht shibhialta nó de lánúin chomhchónaitheach bás. Sa chás go dtarlaíonn sé seo, fanfaidh an t-iarchur de bheith i bhfeidhm go dtí an chéad dáta luachála eile ina dhiaidh sin (is é sin an 1 Samhain 2021 don tréimhse 2013 go 2021 nó an 1 Samhain 2025 don tréimhse 2022 go 2025), gan aon tagairt do thairseach ioncaim an chéile / an pháirtnéara shibhialta / an chomhchónaitheora mharthanaigh.

2.4 Samplaí d'iarchurthaí 'tairseach ioncaim'

Sampla 1: lánúin (gan mhorgáiste) atá incháilithe le haghaidh iarchur iomlán

Tá Seán and Eibhlín pósta agus is úinéirí-áititheoirí iad. Ar an 1 Samhain 2021, is é a n-ioncam comhlán a mheastar a bheith acu le haghaidh 2021 ná €28,000. De bhrí go bhfuil siad faoin teorainn €30,000, tá siad incháilithe chun go n-iarchuirfean an dliteanas iomlán CMÁ atá acu le haghaidh 2022. Má chinneann siad glacadh leis an rogha d'iarchur iomlán, ba chóir dóibh é seo a roghnú ar a dTuairisceán CMÁ. Déanfar muirear ar an maoin don tsuim iarchurtha, lena n-áirítear ráta úis bliantúil 3%.

Sampla 2: athrú ar ioncam comhlán tar éis iarchurtha

Bhí Deaglán incháilithe chun iarchur iomlán a fháil agus d'éiligh sé é i leith a dhliteanais CMÁ €90 le haghaidh 2022 de bhrí gurbh é €17,000 a ioncam comhlán measta (ar an 1 Samhain 2021) le haghaidh 2021, agus gur lú é ná an tairseach ioncaim €18,000. Tá a ioncam comhlán a measadh 1 Samhain 2022 fós níos lú ná €18,000 agus leanfaidh an t-iarchur ar aghaidh go huathoibríoch le haghaidh 2023. Ar an 1 Samhain 2023, áfach, tar éis dó post a athrú, is é an t-ioncam comhlán a mheastar a bheidh aige le haghaidh 2024 ná €35,000. Ciallaíonn sé seo nach bhfuil sé cáilithe

chun iarchur iomlán nó iarchur i bpáirt a fháil dá dliteanas CMÁ 2024. Ní mór dó fógra a thabhairt do na Coimisinéirí Ioncaim faoina chúinsí athraithe.

Mar sin féin, féadfaidh sé leanúint den tsuim atá iarchurtha cheana féin le haghaidh 2022 agus 2023 a iarchur. Is é an tsuim seo ná:

2022: €90 + ús €5.40 @ 3% (is é sin €2.70 le haghaidh 2022 agus 2023)

2023: €90 + ús €2.70 @ 3%

An tsuim iomlán atá iarchurtha le haghaidh 2022 agus 2023: €188.10

Sampla 3: duine singil (gan mhorgáiste) atá incháilithe le haghaidh iarchurtha i bpáirt

Is duine singil agus úinéir-áititheoir í Eimear. Ar an 1 Samhain 2021, is é a hioncam comhlán a mheastar a bheidh aici le haghaidh 2021 ná €23,000. Dá bhrí sin, tá a hioncam comhlán os cionn na teorann (€18,000) chun bheith incháilithe le haghaidh iarchur iomlán ach faoi bhun na teorann (€30,000) chun bheith incháilithe le haghaidh iarchur i bpáirt (50%).

Má chineann Eimear iarchur i bpáirt dá dliteanas CMÁ a roghnú, ba chóir di é seo a roghnú ar a Tuairisceán CMÁ. Ina theannta sin, ba chóir di an modh íocaíochta a bheidh á úsáid aici chun iarmhéid a dliteanais CMÁ a íoc a roghnú (ar a tuairisceán CMÁ). Gearrfaidh muirear ar an maoin don tsuim iarchurtha, lena n-áirítear ráta úis bliantúil 3%.

Sampla 4: bás duine de lánúin phósta, de pháirtnéireacht shibhialta nó de lánúin chomhchónaitheach

Sula bhfuair a bhean chéile bás i mí na Nollag 2022, bhí Pádraic agus a bhean chéile incháilithe le haghaidh iarchur iomlán CMÁ i leith 2022 bunaithe ar a n-ioncam comhpháirteach, rud a d'éiligh siad. Tá imní ar Phádraic nach mbeidh sé incháilithe le haghaidh iarchur feasta de bharr go mbeidh a ioncam níos mó ná €18,000, an tairseach ioncaim do dhuine singil.

Sna cúinsí seo áfach, leanfar leis an iarchur iomlán suas go dtí 2025, agus 2025 san áireamh. Ar an 1 Samhain 2025, ag brath ar a ioncam comhlán ag an tráth sin, féadfaidh Pádraic éileamh eile a dhéanamh ar iarchur má chomhlíonann sé na coinníollacha cáilitheachta ag an tráth sin.

Fiú mura bhfuil sé incháilithe, féadfaidh leanúint den tsuim atá iarchurtha go dtí deireadh 2025 a iarchur.

Sampla 5: oidhreacht mhaoine ó dhuine a raibh iarchur éilithe aige

Fuair Siobhán maoin le hoidhreacht ar bhás a máthar a bhí ina baintreach. Bhí iarchur iomlán i bhfeidhm ag a máthair suas go dtí tráth a báis agus tá imní ar Shiobhán anois go mbeidh sí faoi dliteanas i leith an CMÁ atá le híoc. Mar gheall ar aistriú na maoine, tiocfaidh an cháin a iarchuireadh go dtí an pointe sin, lena n-áirítear ús fabhráithe, de bheith iníoctha ar dháta an aistrithe mura gcomhlíonann Siobhán na coinníollacha le haghaidh iarchurtha ina ceart féin.

3. Iarchur ar bhonn ‘tairseach ioncaim arna coigeartú ag morgáiste’

Oibríonn an chatagóir iarchurtha seo ar an tslí chéanna leis an gcatagóir ‘tairseach ioncam’ ach amháin go bhfuil na tairseacha ioncaim níos airde mar gheall go bhféadtar iad a ardú i gcás go n-íocaíonn éilitheoir ús ar mhorgáiste a úsáidtear chun an t-aon áit chónaithe atá aige nó aici nó chun an áit chónaithe phríomha atá aige nó aici a cheannach. Tá an méadú teoranta do 80% den ús comhlán (is é sin sula dtabharfar faoiseamh cánach ag an bhfoinse) a mheastar a íocfaidh an duine i mbliain áirithe.

Mar an gcéanna leis an gcatagóir ‘tairseach ioncaim’, ní mór d'éilitheoir meastachán a dhéanamh ar a ioncam / hioncam comhlán dóchúil ar dháta dliteanais don bhliain ina dtiteann an dliteanas de bheith dlite agus an tsuim úis mhorgáiste ar dócha a bheith le híoc faoi dheireadh na bliana. Ar dháta dliteanais an 1 Samhain 2021, ní mór d'éilitheoir a ioncam / hioncam comhlán don bhliain iomlán 2021 agus an t-ús morgáiste a bheidh le híoc le linn na bliana sin a mheas. Cinntíodh sé seo an bhfuil an t-éilitheoir incháilithe le haghaidh iarchurtha ar an CMÁ is iníoctha don bhliain 2022.

Is ionann an próiseas iarratais agus an ceann a thuairiscítear i gCuid 2 thuas i ndáil leis an gcatagóir ‘tairseach ioncaim’ neamhchoigeartaithe ach amháin go bhféadtar na catagóirí iarchurtha a roghnú i leith iarchur iomlán nó iarchur i bpáirt (50%).

Leagtar síos sa tábla agus sna samplaí thíos na critéir is gá chun bheith incháilithe d’iarchur iomlán nó d’iarchur i páirt CMÁ ar bhonn ‘tairseacha ioncaim arna gcoigeartú ag morgáiste’. Sula gcomhlánaítear an tuairisceán CMÁ, ba chóir d’éilitheoirí a chinntiú go bhfuil siad incháilithe faoi cheann de na critéir shonraithe atá leagtha amach sa tábla.

Tairseacha ioncaim arna gcoigeartú ag morgáiste

	Ioncam Comhlán Coigeartaithe
Iarchur Iomlán	I gcás nach dócha gur mó an t-ioncam comhlán don bhliain ina dtiteann an dáta dlite ábhartha ná an teorainn ioncaim choigeartaithe. Ríomhtar an teorainn ioncaim choigeartaithe seo trí na tairseacha €18,000 (duine singil nó baintreach) agus €30,000 (lánúin*) a mhéadú 80% d’íocaíochtaí comhlána úis ar mhorgáiste lena bhfuiltear ag súil.
Iarchur Páirteach	I gcás nach dócha gur mó an t-ioncam comhlán don bhliain ina dtiteann an dáta dlite ábhartha ná an teorainn ioncaim choigeartaithe. Ríomhtar an teorainn ioncaim choigeartaithe seo trí na tairseacha €30,000 (duine singil nó baintreach) agus €42,000 (lánúin*) a mhéadú 80% d’íocaíochtaí comhlána úis ar mhorgáiste lena bhfuiltear ag súil.

*Folaíonn ‘lánúin’ lánúin phósta, páirtnéirí sibhialta agus comhchónaitheoirí áirithe. Sainmhínítear comhchónaitheoir in Alt 172 den Acht um Páirtnéireacht Shibhialta agus um Chearta agus Oibleagáidí Áirithe de chuid Comhchónaitheoirí, 2010. Chun críocha iarchur CMÁ, is éard í an tréimhse chomhchónaithe a cheanglaítear ná dhá bhliain ar a laghad i gcás go bhfuil leanaí ag an lánúin nó cúig bliana ar a laghad i gcás nach bhfuil leanaí acu.

3.1 Foirceannadh an iarchurtha

Is ionann iad na cúinsí ina bhféadtar iarchur a fhoirceannadh agus na cinn a thuairiscítear in gCuid 2 thuas i ndáil leis an gcatagóir ‘tairseach ioncaim’ neamhchoigeartaithe. Tá an t-iarchur arna Choigeartú ag Morgáiste á chéimniú amach. I ndáil leis an dara dáta luachála den 1 Samhain 2021, a bhaineann leis na blianta 2022 go 2025, **beidh feidhm ag na tairseacha ioncaim arna gcoigeartú ag morgáiste i gcás maoine amháin a bhfuil morgáistí a tógadh amach ina leith roimh an 1 Samhain 2020**, le go bhféadfar iarchur a éileamh i leith na bliana 2021. Féadtar leanúint d’iarchur a éileamh más rud é gur tógadh amach morgáistí roimh an 1 Samhain 2020 fad is go leanfaidh na coinníollacha cáilitheachta de bheith á gcomhlíonadh.

3.2 Sampla d’iarchur ar bhonn na dtairseach ioncaim arna gcoigeartú ag morgáiste

Sampla 1: duine singil le morgáiste roimh an 1 Samhain 2021

Is duine singil í Deirdre agus is úinéir-áititheoir le morgáiste í. Thóg sí morgáiste amach ar a teach i mí Feabhra 2019 agus bhí sí incháilithe i leith iarchur páirteach ar a dliteanas CMÁ le haghaidh na mblianta 2020 agus 2021.

Ar an 1 Samhain 2021, is é an t-ioncam comhlán a bhí aici ó thús na bliana 2021 ná €35,000, ina bhfuil tuarastal €30,000 agus €5,000 ón scéim i leith Seomra ar Cíos atá díolmhaithe ó cháin san áireamh. Níl sí ag súil go mbeidh aon athrú ar an leibhéal ioncaim seo don chuid eile de 2021, agus í ag súil gurbh é €42,000 a hioncam comhlán foriomlán ar an 31 Nollaig 2021. Is dóigh léi go mbeidh sí in ann leanúint dá híocaíochtaí úis morgáiste comhlána €2,000 in aghaidh na míosa a dhéanamh, is é sin €24,000 faoin 31 Nollaig 2021. Chun bheith incháilithe le haghaidh iarchur iomlán, ní mór nach mó ná €18,000 móide 80% dá híocaíochtaí úis morgáiste comhlána ar mhorgáiste é meastachán Dheirdre dá hioncam comhlán dóchúil. Is é an tairseach ioncaim arna

coigeartú ag morgáiste a bheidh aici ná $€18,000 + (€24,000 \times 80\%) = €37,200$.

De bhrí go bhfuil ioncam comhlán measta Dheirdre (€42,000) níos mó ná a tairseach ioncaim iomlán d'iarchur arna choigeartú ag morgáiste (€37,200), níl sé incháilithe le haghaidh iarchur iomlán.

Chun bheith incháilithe le haghaidh iarchur i bpáirt, ní mór nach mó ná €30,000 móide 80% dá híocaíochtaí úis morgáiste comhlána ar mhorgáiste é ioncam comhlán measta Dheirdre. Is é an tairseach ioncaim choigeartaithe a bheidh aici ná $€30,000 + (€24,000 \times 80\%) = €49,200$.

De bhrí go bhfuil ioncaim comhlán measta Dheirdre (€48,000) níos lú ná a tairseach ioncaim iomlán d'iarchur páirteach arna choigeartú ag morgáiste (€49,200), tá sí incháilithe le haghaidh iarchur i bpáirt (50%). Más mian léi iarchur i bpáirt a roghnú, ba chóir di an rogha iarchurtha a roghnú ar a Tuairisceáin CMÁ. Ina theannta sin, ba chóir go roghnódh sí ceann de na modhanna íocaíochta chun iarmhéid a dliteanais CMÁ a íoc ar an bhfoirm tuairisceáin. Déanfar muirear ar an maoin don tsuim iarchurtha, lena n-áirítear ráta úis bliantúil 3%. Is é 4% an t-ús le haghaidh 2020 agus 2021.

Sampla 2: lánúin le morgáiste €200,000 agus ioncam comhlán €50,000

Is lánúin phósta iad Seosamh agus Ciara agus tá morgáiste acu ar a bpríomháit chónaithe phríobháideach ó 2012, agus dá bhrí sin, féadfaidh siad leanúint de bheith incháilithe (ag brath ar a n-ioncam comhlán) i leith an iarchurtha 'tairseach ioncaim arna choigeartú ag morgáiste'. Is í a n-íocaíocht úis mhorgáiste bhliantúil le haghaidh 2021 ná tuairim is €7,000. Ar an ábhar sin, is í a dtairseach ioncaim choigeartaithe le haghaidh iarchur iomlán ná $€30,000 + (€7,000 \times 80\%) = €35,600$.

De bhrí go bhfuil a dtuarastail chomhpháirteacha €50,000 níos mó ná a dtairseach ioncaim choigeartaithe, níl siad incháilithe le haghaidh iarchur iomlán CMÁ.

Ná ní bheidh siad incháilithe le haghaidh iarchur i bpáirt (50%) de bharr gur mó fós a n-ioncam comhlán €50,000 ná a dtairseach ioncaim choigeartaithe i leith iarchur i bpáirt €47,600, is é sin $€42,000 + (€7,000 \times 80\%)$.

4. Catagóirí iarchurtha eile

Leagtar amach oibriú na dtrí catagóir eile d'iarchur i gcodanna 4.1 go 4.4 thíos. Mar is amhlaidh leis na hiarchurthaí ioncam-bhunaithe, glactar le hiarchurthaí a bhaineann le hionadaithe pearsanta do dhuine dliteanach atá éagtha agus le hiarchur dócmhainneachta pearsanta ar bhonn féinmheasúnaithe. I gcás iarchurtha ar bhonn forais a bhaineann le cruatan, áfach, ní mór do na Coimisinéirí Ioncaim an t-iarratas a cheadú sula bhféadtar CMÁ a iarchur.

4.1 Iarchur i ndáil le hionadaithe pearsanta do dhuine dliteanach atá éagtha

De ghnáth, bíonn ionadaí pearsanta faoi dhliteanas aon CMÁ a eascraíonn i ndáil le maoin is cuid d'eastát éagaigh i gcás go bhfuil CMÁ amuigh ar dháta an bháis nó a eascraíonn i ndáil le dáta dliteanais a thiteann le linn thréimhse riaracháin an eastáit. I gcás go n-éagann duine dliteanach a bhí ina úinéir aonair maoin, áfach, féadfar ionadaí pearsanta an duine sin iarratas a dhéanamh ar iarchur iomlán CMÁ ar feadh uastréimhse trí bliana dar tosach dáta an bháis. Tagann an t-iarchur chun deiridh i gcás go bhfuil an t-ionadaí pearsanta in ann an mhaoin a aistriú go tairbhí an eastáit, nó i gcás go ndíoltar é lasmuigh de thrí bliana, cibé dáta is tuisce. Féadfar iarchur a éileamh i leith aon CMÁ amuigh ar dháta an bháis, aon CMÁ a bhfuil iarchurtha ag an duine éagtha cheana féin agus aon CMÁ a thagann chun bheith iníoctha tar éis an bháis. Níl an chatagóir iarchurtha seo srianta d'úinéirí-áititheoirí.

Féadfar ionadaí pearsanta ar mian leis nó léi iarchur a éileamh gach ceist i gCuid A (Mionsonraí an duine dhliteanaigh) agus i gCuid B araon den fhoirm LPT2 a chomhlánú. Ba chóir an fhoirm chomhlánaithe a sheoladh chuig an mBrainse CMÁ, Bosca Oifige Poist 100, Inis, Co. an Chláir.

Tábhachtach:

Ní shaorfar ón dualgas tuairisceán CMÁ reachtúil a thíolacadh nuair a dhéanfar iarratas chun iarchur CMÁ a fháil faoin gcatagóir seo agus úsáid á baint as an bhfoirm LPT2. **Ní mór an tuairisceán CMÁ a thíolacadh i ngach cás.**

4.2 Iarchur bunaithe ar dhócmhainneacht phearsanta

Féadfaidh duine a dhéanann Socrú Fiachais nó Socrú Dócmhainneachta Pearsanta faoin Acht um Dhócmhainneacht Phearsanta, 2012 iarratas a dhéanamh ar iarchur CMÁ do na treimhsí a bhfuil an socrú dócmhainneachta i bhfeidhm ina leith. Éiríonn an CMÁ iarchurtha seo, lena n-áirítear ús fabhráithe, chun bheith dlite nuair a thagann deireadh leis an socrú dócmhainneachta a bheith i bhfeidhm.

Níl an chatagóir iarchurtha seo srianta d'úinéirí-áititheoirí.

Sula bhféadfaí an CMÁ a iarchur ar na forais sin, ní mór go ndéanfar an socrú dócmhainneachta idir an t-éilitheoir agus Seirbhís Dócmhainneachta na hÉireann (ISI) a chomhaontú go foirmiúil. Ní mór don 'Chásuimhir Dócmhainneachta' a chur san áireamh i gCuid C den fhoirm LPT2.

I gcás ina gcomhlíonann an t-éilitheoir na critéir le haghaidh iarchur CMÁ ar bhonn na dócmhainneachta pearsanta, ba chóir dó nó di gach ceist i gCuid A (Mionsonraí an duine dhliteanaigh) agus i gCuid C araon den fhoirm LPT2 a chomhlánú. Ba chóir an fhoirm chomhlánaithe a sheoladh chuig an mBrainse CMÁ, Bosca Oifige Poist 100, Inis, Co. an Chláir.

Tábhachtach:

Ní shaorfar ón dualgas tuairisceán CMÁ reachtúil a thíolacadh nuair a dhéanfar iarratas chun iarchur CMÁ a fháil faoin gcatagóir seo agus úsáid á bhaint as an bhfoirm LPT2. **Ní mór an tuairisceán CMÁ a thíolacadh i ngach cás.**

4.3 Iarchur bunaithe ar fhorais chruatain

Tá sé beartaithe leis an gcatagóir iarchurtha seo foráil a dhéanamh maidir le cúinsí ina dtagann cúinsí chun cinn ina bhfuil duine dliteanach, atá neamhcháilithe chun iarchur ioncam-bhunaithe a fháil, in ann a dhliteanas nó a dliteanas CMÁ a chomhlíonadh go dtí gur tharla teagmhas gan choinne agus ba chúis leis seo cailteanas nó speansas airgeadais suntasach. Níl an chatagóir iarchurtha seo srianta d'úinéirí-áititheoirí.

I gcás ina bhfulaingeoide duine cailteanas nó speansas suntasach airgeadais neamhthuartha agus dosheachanta taobh istigh den bhliain reatha, rud a mbíonn de thoradh air nach féidir leis nó léi CMÁ a íoc nó socraíocht tráthíocaíochtaí a choinneáil, gan cruatan iomarcach airgeadais a chothú, féadfaidh sé nó sí iarratas a dhéanamh le haghaidh iarchur iomlán nó iarchur i bpáirt.

I gcás éileamh den chineál iarchurtha seo, ní mór nochtadh iomlán a dhéanamh i ndáil leis an gcaillteanas áirithe nó leis an speansas áirithe, chomh maith le mionsonraí maidir le cúinsí airgeadais an duine agus aon eolas eile a theastaíonn ó na Coimisinéirí Ioncaim. Tar éis scrúdú a dhéanamh ar an bhfaisnéis arna soláthar, déanfaidh na Coimisinéirí Ioncaim cinneadh iarchur (iomlán nó i bpáirt) a dheonú, ach ní aisíocfar aon íocaíocht a rinne an t-éilitheoir go dtí sin. Éiríonn an CMÁ iarchurtha, lena n-áirítear ús fabhráithe, de bheith dlite nuair a thagann deireadh leis an socrú dócmhainneachta a bheith i bhfeidhm.

Ní dheonófar iarchur ar fhorais chruatain i gcás speansas, is cuma iad a bheith suntasach nó nach ea, nach raibh neamh-intuartha agus a bhféadfaí súil go ndéanfadh duine soláthar roimh ré ina leith agus a chúrsaí nó a cúrsaí airgeadais á bhainistiú aige nó aici sa ghnáthchúrsa, mar shampla caiteachas ar nithe amhail aisíocaíochtaí morgáiste, táille teagaisc, carr a cheannach, póstaí clainne nó laethanta saoire srl.

Le linn breithniú a dhéanamh ar cheist an chruatain, féadfar cúinsí pearsanta an éilitheora a chur san áireamh, cibé an bhfuil an teach áitithe ag baill teaghlaigh eile, cé nach bhfuil siad faoi

dhliteanas CMÁ, a bhféadfadh ioncam a bheith acu agus a mbeifí ag súil go ndéanfadh siad ranníoc i leith speansais an teaghlach, lena n-áirítear CMÁ, go háirithe.

Chun go measfar go bhfuiltear incháilithe le haghaidh iarchur CMÁ ar fhorais chruatain, ní mór go laghdaíonn an cailteanas a fhulaingíonn an t-éilitheoir an chuid atá fágtha dá ioncam nó dá hioncam comhlán¹ chuig na leibhéil is infheidhme don 'tairseach ioncam' nó chuig na catagóirí iarchurtha iomlán a bhaineann le 'tairseach ioncaim arna coigeartú ag morgáiste', nó, ní mór an cailteanas iomlán a fhulaingítear a bheith 20% ar a laghad dá ioncam nó dá hioncam comhlán. Ní gá go bhfhágann sé sin, áfach, go ndeonófar iarchur go huathoibríoch má chomhlíontar le ceachtar den dá choinníoll seo nó leis an dá choinníoll seo. Is ar an éilitheoir atá an dualgas a thaispeáint trí thagairt a dhéanamh dá shonraí nó dá sonraí maidir lena ioncam agus lena eisíocaíochtaí nó lena hioncam agus lena heisíocaíochtaí, an tsuim CMÁ atá iníoctha agus, i bhfianaise cibé acmhainní eile atá ar fáil dó nó di, **gur chúis cruatain iomarcaigh airgeadais é an CMÁ iníoctha a íoc.**

Is samplaí de chaillteanas / speanais den chineál sin a mheasfar agus iarchur á ndeonú ar fhorais chruatain iad seo a leanas:

- speansais leighis éigeandála,
- deisiúcháin shuntasacha ar áit chónaithe phríobháideach atá riachtanach chun an teach a choimeád i riocht ináirithe agus a eascraíonn gan choinne,
- speansais i dtaca le drochthimpiste nó le bás duine den teaghlach,
- cailteanas fostaíochta nó gnó, agus
- drochfhiach a thabhaigh duine féinfhostaithe.

Le linn breithniú a dhéanamh ar na hábhair sin, cuirfear san áireamh a mhéid is atá cailteanas curtha faoi árachas nó a mhéid is atá an duine slánaithe (ar nós a bheith slánaithe in aghaidh na n-íocaíochtaí iomarcaíochta / na n-íocaíochtaí cúitimh, srl). Ina theannta sin, i gcás go bhfuil feidhm ag faoiseamh cánach, déanfaidh na Coimisinéirí Ioncaim aon aisíocaíocht chánach atá dlíte i leith an speansais a fhritháireamh in aghaidh an CMÁ iarchurtha.

Nuair a bheidh iarratas á dhéanamh ar iarchur CMÁ ar fhorais chruatain, ba chóir don éilitheoir gach ceist i gCuid A (Mionsonraí an duine dhliteanaigh) agus i gCuid D araon den fhoirm LPT2 a chomhlánú. Ba chóir an fhoirm chomhlánaithe a sheoladh chuig an mBrainse CMÁ, Bosca Oifige Poist 100, Inis, Co. an Chláir.

Tábhachtach:

Ní shaorfar ón dualgas tuairisceán CMÁ reachtúil a thíolacadh nuair a dhéanfar iarratas chun iarchur CMÁ a fháil ar fhorais chruatain agus úsáid á baint as an bhfoirm LPT2. **Ní mór an tuairisceán CMÁ a thíolacadh i ngach cás.**

4.4. Doiciméid tacaíochta

Ní mór don éilitheoir na doiciméid ábhartha uile a thacaíonn leis an iarratas ar iarchur ar fhorais chruatain a chur i gceangal leis freisin.

Go sonrach, ní mór go n-áireofaí leis seo admhálacha / sonraisc i ndáil leis na speansais ábhartha a tabhaíodh agus na ráitis bainc (na trí mhí is déanaí do gach cuntas reatha agus iad a bheith cothrom le dáta i leith cuntas taise, de ghnáth) a bhaineann leis an éilitheoir. Féadfaidh na Coimisinéirí Ioncaim doiciméid bhreise maidir leis an éilitheoir nó maidir le haon duine eile den teaghlach ag brath ar dhálaí gach cáis faoi leith, a iarraidh sula gceadaítear iarchur.

¹Mar is amhlaidh leis na hiarchurthaí ioncam-bhunaithe, is éard é ioncam comhlán ná gach ioncam sula ndéantar aon asbhaintí, liúntais nó faoisimh atá ceadaithe le hasbhaint nuair atá ioncam incháinithe duine á ríomh chun críocha cánach ioncaim. Áirítear ann ioncam atá díolmhaithe ó Cháin Ioncaim agus ioncam a fhaightear ón Roinn Coimirce Sóisialaí, ach gan sochar linbh san áireamh.

4.5 Samplaí d'iarchur ar fhorais chruatain

Léiríonn na samplaí seo a leanas na cineálacha staideanna ina bhfuil na Coimisinéirí Ioncaim sásta éileamh atá bunaithe ar chruatan iomarcach a bhreithniú. Ní gá gurb ionann cailiteanas nó speansas ar mó dóibh 20% d'ioncam comhlán éilitheora nó más rud é go bhfuil a ioncam nó a hioncam comhlán laghdaithe aige faoi bhun tairseacha ioncaim iarchurtha go ndeonófar iarchur go huathoibríoch. Is ar an éilitheoir atá an dualgas a thaispeáint, trí thagairt a dhéanamh dá shonraí nó dá sonraí maidir lena ioncam agus lena eisíocaíochtaí nó lena hioncam agus lena heisíocaíochtaí, an tsuim CMÁ atá iníoctha agus, i bhfianaise cibé acmhainní eile atá ar fáil dó nó di, gur chúis cruatain iomarcaigh airgeadais é an CMÁ iníoctha a íoc.

Sampla 1: lánúin ar deonaíodh iarchur i bpáirt dóibh

Tá Máire agus Pádraig pósta agus iad saor ó mhorgáiste ar a n-áras teaghlaigh agus ar mhaoín chíosá eile atá neamháitithe ó d'fhág na tionóntaí deireanacha bliain ó shin. Is é a n-ioncam comhlán measta le haghaidh 2021 ná €60,000. Mar gheall ar a n-ioncam comhlán agus ós rud é go bhfuil eisiamh i gceist maidir le háiteanna cónaithe tánaisteacha, níl cháilíonn siad le haghaidh iarchur 'tairsí ioncaim'. Rinneadh damáiste tromchúiseach stoirme don mhaoín chíosá ar a raibh gá le deisiúcháin ar luach €32,000 a dhéanamh agus nach raibh siad árachaithe ina leith, áfach.

Ioncam Comhlán	€70,000
Speansas suntasach gan choinne	€32,000
Ioncam comhlán coigeartaithe	€38,000

Ós rud é go bhfuil an caiteachas suntasach gan choinne níos mó ná 20% dá n-ioncam comhlán, féadfaidh na Coimisinéirí Ioncaim iarratas le haghaidh iarchur a mheas. Beidh iarchur i bpáirt i gceist sa chás seo de bharr go raibh a n-ioncam comhlán coigeartaithe os cionn na tairsí €30,000 le haghaidh iarchur iomlán i leith 'tairseach ioncaim' ach é a bheith faoi bhun na tairsí €42,000 le haghaidh iarchur i bpáirt.

Ní mór fianaise dhoiciméadach chuí a sholáthar mar thaca leis an éileamh go mba chúis chruatain iomarcach é an CMÁ a íoc de thoradh an chailiteanais.

Déanfar muirear ar an maoin don CMÁ iarchurtha, lena n-áirítear ráta úis bliantúil 3%.

Sampla 2: lánúin a bhfuil morgáiste acu agus ar deonaíodh iarchur iomlán dóibh

Is comhchónaitheoirí iad Brian agus Áine a bhfuil a dteach féin ar úinéireacht acu agus measann siad go ndéanfaidh siad íocaíochtaí úis morgáiste €10,000 in 2021. Is é a n-ioncam comhlán measta le haghaidh 2021 ná €55,000, agus is mó sin ná an teorainn ioncaim choigeartaithe €30,000 a thabharfadh cead iarchur iomlán a dheonú. Bhí speansais leighis shuntasacha gan choinne agus neamh-aisíoctha ag Brian in 2021, áfach.

Ioncam Comhlán	€55,000
Speansas suntasach gan choinne	€20,000
Ioncam comhlán coigeartaithe	€35,000
Tairseach ioncaim choigeartaithe	€38,000 (€30,000 + €8,000)

Ós rud é go bhfuil an speansas suntasach gan choinne níos mó ná 20% dá n-ioncam comhlán, agus go laghdaíonn sé sin an t-ioncam coigeartaithe chun bheith faoi bhun na tairsí i leith iarchur iomlán a bhaineann le 'tairseach ioncaim arna choigeartú ag morgáiste', féadfaidh na Coimisinéirí Ioncaim iarratas le haghaidh iarchur iomlán a mheas, ag tosú leis an mbliain 2022. Ní mór fianaise dhoiciméadach chuí a sholáthar mar thaca leis an éileamh go mba chúis chruatain iomarcach é an CMÁ a íoc de thoradh ar an speansais leighis neamh-aisíoctha a íoc.

Déanfar muirear ar an maoin don tsuim iarchurtha, lena n-áirítear ráta úis bliantúil 3%.

Sampla 3: duine singil agus morgáiste aige atá cáilithe le haghaidh iarchur i bpáirt

Is duine singil é Éamonn. Is é a ioncam comhlán measta le haghaidh 2021 ná €55,000. Íocann sé ús morgáiste €10,000. Bhí timpiste thromchúiseach ag athair Éamonn agus é thar lear agus neamhárachaithe. Bhí ar Éamonn taisteal a dhéanamh thar sáile chun a athair a thionlacan ar ais go hÉirinn agus thabhaigh sé speansais shuntasacha €25,000 i leith an turais agus i leith na mbillí leighis.

Ioncam comhlán	€55,000
Speansas suntasach gan choinne	€25,000
Ioncam comhlán coigeartaithe	€30,000
Tairseach ioncaim coigeartaithe	€26,000 (€18,000 + €8,000)

Ós rud é go bhfuil an speansas suntasach gan choinne níos mó ná 20% dá ioncam comhlán, féadfaidh na Coimisinéirí Ioncaim iarratas le haghaidh iarchur iomlán a mheas. Beidh iarchur i bpáirt i gceist sa chás seo de bharr go raibh ioncam comhlán coigeartaithe Éamonn os cionn na tairsí €26,000 le haghaidh iarchur iomlán a bhaineann le 'tairseach ioncaim arna choigeartú ag morgáiste', ach é a bheith faoi bhun na tairsí €38,000 (€30,000 + €8,000) le haghaidh iarchur i bpáirt. Ní mór fianaise dhoiciméadach chuí a sholáthar mar thaca leis an éileamh go mba chúis chruatain iomarcach é an cháin a íoc mar thoradh ar na speansais shuntasacha gan choinne.

Déanfar muirear ar an maoin don tsuim iarchurtha, lena n-áirítear ráta úis bliantúil 3%.

Sampla 4: lánúin phósta a cháilíonn le haghaidh iarchur i bpáirt

Tá Seán agus Léan pósta, iad os cionn 65 bliain d'aois, agus tá an bheirt acu ar scor agus ag fáil pinsin ar fiú €50,000 in 2021. Tar éis do Sheán stróc a fhulaingt, glacadh isteach in ionad chúraim fhadtéarmaigh é agus déanann sé ranníocaíocht €16,900 faoin Scéim Chothrom na Féinne.

Ioncam comhlán	€50,000
Speansas suntasach gan choinne	€16,900
Ioncam comhlán coigeartaithe	€33,100

Ós rud é go bhfuil na speansais a bhaineann leis an 'Scéim Chothrom na Féinne' níos mó ná 20% dá n-ioncam comhlán, féadfaidh na Coimisinéirí Ioncaim iarratas le haghaidh iarchur a mheas. Beidh iarchur i bpáirt i gceist sa chás seo de bharr go bhfuil ioncam comhlán coigeartaithe Sheáin agus Léan os cionn na tairsí €30,000 le haghaidh iarchur iomlán i gCatagóir A ach é a bheith faoi bhun na tairsí €42,000 le haghaidh iarchur i bpáirt. Ní mór fianaise dhoiciméadach chuí a sholáthar mar thaca leis an éileamh go mba chúis chruatain iomarcach é an cháin a íoc mar thoradh ar na speansais a bhaineann leis an Scéim Chothrom na Féinne.

Déanfar muirear ar an maoin don tsuim iarchurtha, lena n-áirítear ráta úis bliantúil 3%.

Sampla 5: duine singil a bhfuil morgáiste aige agus nach gcáilíonn le haghaidh iarchurtha in ainneoin gur d'fhulaing sé cailteanas airgeadais

Is duine singil é Ailéin agus tá sé féinfhostaithe. Is é a ioncam comhlán measta le haghaidh 2021 ná €45,000. Íocann sé ús morgáiste €12,000. D'fhulaing Ailéin cailteanas €25,000 le linn na bliana mar thoradh ar dhrochfhiach agus chuir sé isteach ar iarchur de bharr go raibh a chailteanas níos mó ná 20% dá ioncam comhlán measta agus toisc go raibh a ioncam comhlán coigeartaithe faoi bhun a thairsí coigeartaithe.

Ioncam comhlán	€45,000
Speansas suntasach gan choinne	€25,000
Ioncam comhlán coigeartaithe	€20,000
Tairseach choigeartaithe	€27,600 (€18,000 + €9,600)

Sholáthraigh Ailéin fianaise dhoiciméadach do na Coimisinéirí Ioncaim mar thaca lena iarratas le haghaidh iarchurtha, fianaise a dheimhnigh go raibh €30,000 i dtaisce sa bhanc aige agus go bhfuil scaireanna faoi úinéireacht aige a bhaineann le comhlacht rathúil. Dhiúltaigh na Coimisinéirí Ioncaim iarratas Ailéine le haghaidh iarchurtha ar an mbonn go raibh a dhóthain sócmhainní leachtacha ar fáil aige chun íocaíocht a CMÁ a éascú, cé gur caillteanas suntasach a bhí ann dó, gan cruatan iomarcach airgeadais a chothú dó.

Sonraí Teagmhála:

Tá tuilleadh eolais i ndáil le CMÁ ar fáil mar seo a leanas:

Gréasán: www.revenue.ie

Ríomhphost: lpt@revenue.ie

Tríd an bPost: **An Brainse CMÁ, Bosca Oifige Poist 100, Inis,**

Contae an Chláir

Fón: **01 738 3626 (Poblacht na hÉireann amháin);
+353 1 702 3049 (áiteanna taobh amuigh de
Phoblacht na hÉireann)**

Ní comhairle ghairmiúil atá sa doiciméad seo ach treoir amháin, agus níor cheart a mheas gur comhairle dhlíthiúil é ach an oiread. Níor chóir glacadh leis gur treoir chuimsitheach é, ná go dtugann sé freagra cinntitheach i ngach cás.